

Mi egyetlen magyar állampolgárról sem mondunk le

Beszélgetés dr. Hoppál Péterrel

Pécsre látogattunk a Nemzeti Művelődési Intézet stábjával, hogy Dr. Hoppál Péter országgyűlési képviselővel, egykori kultúráért felelős államtitkárral a kultúra jelenéről és jövőjéről beszéljünk. Talán nemcsak az én meggyőződésem, hogy hivatali ideje alatt száz év vonatkozásában is maradandót alkotott mind a kultúra, mind a közművelődés terén.

Závogyán Magdolna: Köszönjük a lehetőséget, hogy eljöhettünk ide Pécsre, és fogadtál minket, államtitkár úr. Az életed az oktatás és a kultúra ügyének szentelted, honnan jön ez az elköteleződés? Emlékszel még arra, hogy mi volt az első kulturális élményed?

dr. Hoppál Péter: Én köszönöm a beszélgetés lehetőségét. Azt hiszem, hogy visszatekintve arra a 2014–2018 közötti időszakra, amikor a kulturális tárca vezetése lehetővé vált számomra, és így pécsi állami vezetője lehetett újra a kultúrának – mint ahogy tette ezt a rendszerváltáskor a szintén pécsi Andrásfalvy Bertalan professzor úr miniszteri rangban –, akkor valóban olyan előzmények után fogtam neki a munkának, és

olyan csodálatos csapatot tudtunk felépíteni, amelynek oszlopos tagja voltál Te is, a kultúráért felelős helyettes államtitkár személyében, és mi ebben a közös munkában értékalapon fogalmaztuk meg a célrendszerünket. Ez a célrendszer-megfogalmazás nem jöhetett volna létre anélkül, hogy ne lett volna valami-féle személyes indíttatásunk mindannyiunknak.

Az én személyes indíttatásom többrétegű, gyermekkorom, egész kisgyermekkorom, tehát az eszmélésem időszaka az már nagyon sokféle kulturális vonatkozású, izgalmas szociológiai kötődésekkel rendelkezik. Tekintettel a közvetlen családi környezetemre, édesanyám nevelt egyedül, merthogy elváltak a szüleim, de édesapámmal is nagyon jó kapcsolatunk volt. Apám okleveles gépészmérnökként abszolút hallású hegedűvirtuóz volt, ha édesapámnál voltam, akkor Budapesten mindig színházba, Zenakadémiára, Operába, koncertekre, múzeumokba jártunk már kisgyermekkorom óta. Édesanyám pedig hegedűtanárnőként Pápán dolgozott, így a budapesti nagy kulturális intézményekre való tekintés mellett egy kisvárosi kul-

turális miliőben is involválódtam, hiszen iskolás gyermekként a hegedű, zongora tanulmányok mellett az irodalmi önképzőkörnek is tagja voltam, és lelkesen részt vettem a helyi amatőr művészeti csoportosulásokban. Egy harmincöt ezer főt számláló város szintjén, egy olyan gimnazista, aki sok-sok művészeti ágban tevékenykedik, hamar válik a reflektorfényben ismert fiatallá. Ez a sors jutott nekem is. Többet voltam szinte színpadon, mint iskolapadban. Természetesen ez nagy edzettséget adott a későbbi feladataimhoz is. Mindeközben a nagyszülői háttérrel egy bakonyaljai kis falusi értelmiségi lét adta meg.

Adásztevelen református lelkész volt a nagyapám és helyi tanítónő a nagymamám, tehát mindenkit ismertek a faluban. A kedves kis faluban, ahova én mindig nagy örömmel mentem minden alkalommal a hétvégékre, nyári szünetre, ahogy megérkeztem, rohantam ki a falusi gyerekek közé. Meg kellett tanulnom szociológiailag helytállni az operaházi miliőben, a középváros szintű kulturális miliőben is, és a kis falu közösségében is, ahol mondjuk, évente, két évente egyszer érkezett valamiféle kulturális produktum a faluba. Nagyon izgalmas tapasztalatok ezek, amiket életre szólóan magamba ittam.

Kóruskarnagy és középiskolai ének-zene tanár diplomát szereztem, majd utána közgazdász végzettséget is, iskolaigazgatóként szolgáltam Pécsen. Polgári kört alapítottam, jobbitani akartunk a helyi közéleten, így kerültem az önkormányzati, majd onnan az országos politikába. Nagyon fontos számomra, tulajdonképpen a vállalásomként tartottam számon, hogy akkor lehettem a pécsi kulturális bizottság elnöke, amikor az első Európa Kulturális Fővárosa programot bonyolíthatta le Magyarország Pécsen.

Az élet olyan sok-sok tapasztalatot, lehetőséget nyújtott felém, amiken mint egy létra nehéz lépcsőfokain, mindig tovább és tovább kellett lépni. Ilyen élet- és munkatapasztalatokkal érkeztem a kulturális államtitkári feladatkörbe, hogy valóban a kisgyermekkortól sokréteguen láttam a kultúra gazdagító szerepét, és közben észre tudtam venni egy Budapeستől távoli megyében, Baranya megyében azokat a hiányosságokat, amelyek a kistéleplés szintjén, a peremkerületi városrészek szintjén a rendszerváltás utáni évtizedekben talán még el is mélyültek.

Úgyhogy a feladat adott volt, hogy életre kell hívni egy új társadalompolitikai programot, amit

Fekete Péter, L. Simon László, Závogyán Magdolna, dr. Hoppál Péter és Halász János a székházavatáson

már együtt fogalmazhattunk meg Balog Zoltán miniszter úr fővédnökségével, aki ernyőként mindig támogatta a mi kultúrpolitikai törekvéseinket. Az volt a célkitűzésünk, hogy a kulturális kínálat szempontjából megvizsgáljuk Magyarországot, és nem elégedhetünk meg azzal, hogy világszínvonalú művészeti, kulturális és 200 éves örökségként erőteljes közművelődési hálózatunk van, ami a nagyvárosok szintjén kiválóan működik. Tehát nem lehetünk elégedettek, hogy Budapesten világszínvonalú kulturális műhelyek gazdagítják az egyetemes kultúrát. Azt kell mondanunk, hogy mi egyetlen magyar állampolgárról sem mondunk le, éljen Baranyában, Borsodban vagy Székelyföldön az a magyar állampolgár. Abban a négy évben, amíg ezen közösen dolgozhattunk a kultúra identitáserősítő eszközrendszerén, nekünk egy Kárpát-medencei nemzetépítő munkásság jutott, és nagyon örülök, hogy ennek a folytatása is biztosított.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a tárca társágazataival együtt a kultúra, az oktatás, az egészségügy, a szociális ágazat, a sport sok-sok együttműködésén

keresztül valójában az identitást, az anyanyelv megőrzését, a népi kultúra 21. században is erőt adó gyökérezetének a feltámasztását tudtuk feladatként és célként megfogalmazni.

Örülök annak, hogy Kásler miniszter úr kulturális alapellátásért felelős miniszteri biztosként számított rám 2018 után, és hogy egy kicsi hivatallal a Nemzeti Művelődési Intézet munkáját is segíthetjük. Nagyon bizakodó vagyok, hogy azok a programok, amelyeket a Nemzeti Művelődési Intézet elindított, és keresztül tudott verekedni a kormányzati döntéshozatalon, azok az eredmények, amik minden településre leszivárgóan odaviszik az értékes kultúrát, és a hétköznapi ember számára is elérhetővé teszik és identitássá formálják azt, ezek a kezdeményezések talán kicsit túlzó távlat, de valóban akár 100 évre is meghatározhatják a magyar identitást. Azt hiszem, hogy ez a kultúrpolitika valóban meghatározhatja, hogy milyen következő ötven, vagy száz éve lesz a magyar identitásnak, és elveszünk-e ebben a forgószelemben, ebben az orkánerejű identitásváltságban, amiben Európa szenved, vagy pedig állunk a szélviharban,

és mi mély gyökerekkel túlvészeltük a mostani nehéz évtizedeket.

Z. M.: *Amikor megfogalmazódt benned ez a két szó, hogy kulturális alapellátás – mert azért aki a szakmában vagy a kulturális szcénában dolgozik, az tudja, hogy ez a te nevedhez köthető –, körvonalazódott-e benned, hogy ez valóban mit fog takarni?*

dr. H. P.: Mivel voltak örvedetes mintaprogramok bizonyos állami fenntartású intézményeknél, ezért talán akadálymentesebben indulhattunk, nem volt nagyon nehéz rávenni azt a harminchárom állami, a tárca fenntartásban működő nagy kulturális intézményt 2014-ben, hogy a kulturális alapellátás eszmeiségét elfogadják, és beépítsék a munkatervükbe, hogy nekik is valamit be kell tenni a közösbe. A milliárdos állami támogatásokért cserébe annyit kértünk, hogy ne csak a sztenderd közönségüket szolgálják ki, hanem minden évben vállaljanak valami olyan extra programot, amivel kilépnek a falaik közül. A levéltár is, a múzeumok is, a művészeti intézmények és a könyvtárak is lépjenek ki a falaik közül, és vigyék oda a tevékenységüket, ahol az a közönség van, amelyik addig nem érintkezhetett az ő kínálatukkal.

Nincs mese, olyan kort élünk, amikor kényelmesekké váltunk. Az ember általában azt gondolja, hogy egy távirányítóval a nappalijában ott van az egész világ, sőt, most már a mobiltelefonunkon ott van az egész világ. Tehát nem kell kilépni a nappalimból, mert minden itt van. Ezt a sztereotípiát kellett a hétköznapi ember fejében és a kulturális intézmények vezetőinek, munkatársainak a fejében megváltoztatni, hogy nincs mese, sokkal nagyobb az akadály most a közönség elérése irányában, mint tíz vagy húsz évvel ezelőtt volt, amikor a tömegkommunikáció még nem volt ennyire magas

szintű és nem volt ennyire fejlett. Most még nagyobb erőfeszítést kell tenni. Azaz kormányzati program szintjén kellett megfogalmazni, és az intézmények munkatereibe beépíteni, hogy települési szinten szervezzék meg az embereket, mi adtunk hozzá normatívaemelést a társtárcákkal, ami tíz-húsz éve nem történt, majdnem megdupláztuk négy év alatt a kulturális normatívát. Ehhez kellett a tárca együttműködése és a kormány támogatása is, természetesen.

Talán a program megfogalmazása – gondolok itt arra, hogy hogyan kell társadalompolitikailag elérni, hogy összekapcsoljuk a kultúrával nem érintkező tömegeket a kulturális kínálatunkkal a négyéves ciklus végére, és sokkal szélesebb fogyasztói körhöz juttassuk el az értékes kultúrát –, ezt végiggondolni, leírni volt a kisebbik feladat.

A nehezebb feladat – még egyszer mondom, a társadalmi szituációból, a világháló fejlettségéből fakadóan – az annak a falnak a leküzdése, hogy újra beinduljon az embertől emberig ható kommunikáció, és kimozdítsuk a kényelmes fotelekből az embereket, és megérezzük velük, hogy milyen nagyszerű dolog, amikor katarzist

élünk át egy színházban, ha ott vagyunk személyesen egy koncerten. Tény, hogy a színházjegyvásárlók számát az állami támogatású kínálat bővítésével 2008 és 2018 között majdnem megkétszereztük. 1,7-szeres lett a szorzó. Magyarországon 4,5 millió néző vásárolt 2010 előtt színházjegyet, 2019-2020-ra meghaladtuk a 7 millió főnyi jegyvásárlást. Fantasztikus mértékben növekedett meg a kulturális hozzáférés és a szélesebb tömegek kultúrahasználata rövid idő alatt.

Mivel mindenki zászlajára tűzte a kulturális alapellátás programot, ezért senki nem volt érintetlen az ügyben. Ez a program elért háromezer önkormányzatot, az összes kulturális és közművelődési intézményt, ennek megfelelően mindenki feladatának érezte, hogy ne mondjunk le senkiről, és minden állampolgárnak kötelességünk kulturális javakat adni az életminősége jobbítása érdekében. Mert hiszünk abban, hogy a legkisebb baranyai, ormánsági faluban is, ahol adott esetben lehet, hogy van olyan szegény sorsú család, ahol még érettségizett családtag sincs, és még Pécsre is nehezen jutottak el, nemhogy a fővárosba, ahol esetleg még nem is jártak,

Dr. Hoppál Péter megtekinti a megyei értéksátrak kínálatát a megnyitón

az ő gyermekeiket integráljuk be egy olyan programba, amelynek segítségével folyamatos könyvtárhasználók lehetnek, illetve vigyük be őket a megyeszékhelyre, hogy színházat, múzeumot, levéltárat láthassanak, és hogy vigyük el őket Budapestre egy csodálatos operaelőadásra, és közben egy múzeum-pedagógiai foglalkozáson is vegyenek részt, és mindezt 300 forintért tehessék meg.

Nagyon sok láncszemet kellett összekapcsolni annak érdekében, hogy valóban elérjük a felhasználókat, és hogy ez a kezdeményezés egy széles társadalmi bázison nyugvó, valóban nagy eléréssel kecsegtető program legyen. Ugyanakkor nem lehetünk elégedettek, mert minden évben újra kell vívni a harcot a kényelemmel szemben, sokszor még a településvezetőkkel is meg kell értetni, hogy a polgármestereknek is jobb az, ha szélesebb tájékozottságú, érdeklődő, eredményesebb kultúrafelhasználó emberek lakják a településüket, mert boldogabbak lesznek. És a boldogabb ember értelemszerűen jobb a helyi társadalomnak, mert az énképe is javul, a közösségi együttműködő képessége is javul. Tehát sok-sok fronton segítjük, hogy a helyi mikroközösségek job-

ban éljenek, és hogy a 21. század körülményeit ne csak az infrastruktúra javításán keresztül éljük meg, hanem egy várhatóan hosszabb élettartamú, gazdagabb, élményekkel teljes élet által.

Z. M.: Kulturális államtitkárként széles rálátásod volt a kulturális feladatellátásra, összességében, dimenziójában és rendszerében is. Államtitkár úr, hol gondolod a teljes kulturális szektorban a közművelődés helyét és szerepét?

dr. H. P.: Ha európai összehasonlításban a kultúráról beszélünk, akkor általában a művészetekre gondolunk. Sajnos hajlamosak vagyunk az európai mutatókat szemlélve a kulturális hozzáférést mindössze a művészeti produktumokhoz való hozzáférésben mérni. Miközben Magyarországon van egy nagyon erőteljes, valójában a Nemzeti Könyvtárral egyidős, a 19. század elejére datálható közművelődési program, ami egyedülálló a világon. Ezt merjük kimondani! Azaz olyan közművelődési tapasztalataink és évszázados értékkövetítő hagyományaink vannak, amelyek segítségével reménytelen és veszített helyzetekből is talpra tudunk állni mentálisan, gazdaságilag és identitás tekintetében is.

Gondoljunk az idén 100 esztendeje történt országromlás időszakára, amikor a minden településtől áldozatokat követelő világháború és a tanácsköztársaság pusztító terrorja után, Trianonban elvesztettük az ország kétharmadát és erőforrásaink 90%-át. Egy teljesen veszített helyzetben, a nemzethalál küszöbén mégis csak támadt egy Klebelsberg Kuno, egy gróf Bethlen István és egy olyan Horthy-korszak, amiről persze a tankönyvekből negyven évig azt tanultuk, hogy botrányosan szörnyűséges volt, de mégis csak egy értékrementő korszak volt. Az azt követő diktatorikus korszakok sok tekintetben annál csak rosszabb állapotokat eredményeztek.

A közművelődésnek számos alkalommal országépítő szerepe volt tehát a mögöttünk hagyott kétszáz esztendőben, amiből kiemelkedik a Trianon utáni magunkra találás. Megszervezte a magyar kormány a Collegium Hungaricumok nemzetközi hálózatát, magyar kulturális intézeteket hozott létre a nagy európai kulturális centrumokban. Elkezdtek elmondani az európai nemzeteknek, hogy miben rejlik a magyar kultúra gazdagsága, elkezdtek megismerni a magyar kultúrát. Ebből támadtak aztán csodálatos eredményeink: Bartók, Kodály, Szent-Györgyi Albert, tudósok, művészek el- és befogadása, magyarként való megbecsülése. Az 1920 előtti időben sokak fejében az volt a szemlélet velünk kapcsolatban: „gyanús népség ez a magyar, mert valahonnan Ázsiából jöttek, nem is magunk fajták, ezek Európa közepére ide bejöttek, aztán itt nagyhatalommá váltak, ezek gyanúsak, veszélyesek, el kell őket harcolni”.

Ezzel szemben ezt meg lehetett fordítani, és rövid idő alatt, 10-15 év alatt, Klebelsberg Kuno gróf csodálatos programján keresztül Európa népei megismerték a magyar kultúrát, és értékesnek

tartották azt. De a közművelődéssel, a közművelődés szemléletével tudta a Klebelsberg-korszak is ezt egyenértékűvé tenni minden magyar állampolgár számára. Mert tanügyi iskolarendszer létesült, mert a tanítók igenis elmondták, hogy mik a magyar identitást meghatározó kulturális értékek, mert a tanítók az okos gyerekeket elvitték a városi iskolába, mezítlábas diákként, kiemelték a jó tanulókat, és a kultúra általános érték lett, és felszámolták 900 év után az analfabetizmust Magyarországon, aminek következtében a kulturális analfabetizmus is megszűnt.

Ezt követően még egy nagyon nehéz időszak jött a II. világháborút követően, több út is állt előttünk még '45 és '47 között, amíg a kommunista diktatúra és terror át nem vette az ország irányítását: a sztálini modell, vagy a szárnybontogató harmadik utas elképzelés. Németh Lászlóék fogalmazták meg, aztán Illyés, majd Csoóri Sándorék is továbbvitték, hogy legyen valami valóban szociális érzékenységgel telített, de a magyar kultúrát értékékként felmutató társadalmi forma. Ezt aztán elvetette a bolsevizmus, de mégis csak ezek a rügyek kihajtottak, és a '70-es években, amikor már apátiában volt a magyar értelmiség, hogy itt a túrés-tagadás-támogatás kádári korszakában már csak az szabad, amit ők engednek, és ennek sosem lesz vége, itt van a szovjet hadsereg, ez most már évtizedek óta így van, így is lesz talán évszázados távlatban, akkor a föld alól kivrágzott a táncház-mozgalom. És a közművelődés szárnyára vette és újra visszatánította ezt a majdnem kihalt kulturális identitást, és az urbánus városi kultúrába beoltotta a legrégebbi, legmélyebb gyökerű, a századforduló után felfedezett, és 60-70 év múlva a táncházmozgalommal minden fiatalnak trendivé tett őskultúránkat. Hát ez mekkora lázadás volt a '70-'80-as

években? Egy fennálló kommunista diktatúrával szemben azt mondani, hogy oké, néptáncolunk, hosszú hajunk van, ezzel lázadunk a rendszer ellen, és azt mondjuk, hogy ez a mostani Magyarországot is erősíti, de valójában ez lázadás és dac volt.

Csoóri Sándorék programja megmutatta, hogy a rendszerrel szemben lehet olyan értéket is képviselni, amire nem tudták azt mondani, hogy ezt tiltják, hiszen ez a miénk, a saját gyökerünk volt. Ez egy nagyon szép eredménye a közösségi művelődésnek, hogy akkoriban kis köröket hoztak létre. És ezek a kis körök lettek aztán a szikrái annak, hogy ez a kulturális összekapaszkodás tovább nőtt, erőt vett azon is, amikor a Szovjetunió meggyengült, Magyarország az elsők között lehetett a csehekkel és a lengyelekkel, ahol megdőlt a diktatúra. És eljött a szabadság '89-'90-ben. Tehát azt mondhatom, hogy a közművelődésnek nemzetformáló, a szabadságélményt célra vezető, a nemzetközi térben, az elfogadottságunkat emelő és megerősítő szerepe van és volt. A küldetése ma sem kevesebb a közművelődésnek, újra meg kell erősödnünk Európában, ahol sok-sok probléma van a bevándorlásból, ahol a gazdasági lehetőségek instabilak lettek, ahol a világjárvány sok minden együttműködési képességünket hibernálta. Mégis ennek dacára azt mondjuk, hogy a közművelődéssel és a kulturális identitással lehet közösségeket építeni és szembeszegülni azzal a világuideológiával, ami csak az egyént, csak a liberális individumot hangosítja fel, erősíti meg, és mondja azt, és harsogja minden hullámhosszon napi 24 órában, hogy „valósítsd meg önmagad, vedd el, szakítsd le, könyököld le, taposd le a másikat, mert megérdemled”. Tehát ezeket a hazugságokat kell tetten érniük, és a kis közösség és a nagyobb közösség és a nemzeti közösség szintjén

dr. Hoppál Péter
egy 2016-os könyvbemutatón

ellenállni, hogy az immunrendszerünk erősebb legyen, és bennünket magyarokat ne tudjanak egyenként, egymástól elidegenítve derékba törni és felhasználni, a pénzügyi világtörekvések oltárán feláldozni. Ha mi összekapaszkodunk, erősek vagyunk, akkor meg tudunk maradni, mondjuk, a visegrádi négyekkel, ha ők is ugyanígy gondolják.

Z. M.: A közművelődésről beszélünk, és azt gondolom, hogy fontos feladatokról. Hol látod ebben a Nemzeti Művelődési Intézet szerepét és a feladatellátását?

dr. H. P.: A Nemzeti Művelődési Intézet a teljes magyar közművelődést hálózati rendszerrel működteti, és ennek a kétszázéves örökségnek meghatározó állami intézménye. Nagyon fontosnak tartom, sőt szimbolikus tettek, hogy a kormány elfogadta azt a szándékot, hogy végre önálló országos központja legyen a magyar közművelődésnek. Ahogy annak idején a nemzet múzeumát is meg kellett

alapítani, és kellett egy szimbolikus épület, a magyar tudós társaságot, a Tudományos Akadémiát is meg kellett alapítani, ugyanígy a Nemzeti Művelődési Intézetnek is kellett végre egy olyan székház, egy olyan központ, amelyről mindenki tudja, hogy ott van a közművelődés origója. Ez a lakiteleki vadonatúj épület, ami a te fejedben fogant, és csodálatos tervezési folyamat következtében aztán tervezőasztalra került, és lássunk csodát – bibliai kifejezéssel élve –, *íme, tóvá lett a délibáb*, tehát az eddigi képek, víziók ott vannak és valósággá váltak. Itt azt mondhatjuk, a lakiteleki központtal létrejött egy olyan intézményi, szervezeti esély, ami az említett célok kiszolgálására maradéktalanul eleget tesz.

Én azt gondolom, hogy ezt a mintát, ezt a különleges hungarikumot, ami a magyar közművelődés, most, hogy már az intézményi hálózat is készen van, hogy megtörtént a módszertani és felsőoktatási váltás, melynek eredményeként a népművelés szak egyetemi stúdiók szintjén is közösségi művelődésben gondolkodik, amikor a szakma azon dolgozik, hogy közösségek jöjjenek létre és virágozzanak Magyarországon, mindenáron meg kell őrizni.

Ki merem mondani, hogy ez olyan minta lesz, amit szerintem hamarosan az európai országok számára is követendő példa lesz, ide fognak jönni, és ezt fogják tanulni tőletek, hogy ezt hogyan kell csinálni, és hogyan kell jól csinálni. Mint ahogyan a kanadaiak meg a japánok meg az ausztrálok idejöttek, és megtanulták a Kodály-módszer fantasztikus hatásait a gyermek befogadásra, az agy fejlesztésére és a szociális kompetenciák növelésére. Ugyanez lesz a hatása a magyar közművelődésnek is véleményem szerint, ami világszinten mintaprogramként és példaértékű

rendszerként más országokban is el fog terjedni.

Z. M.: A Nemzeti Művelődési Intézet, illetve a teljes közművelődés megújítása 2012-ben kezdődött. Az, hogy idáig eljutott akár módszertanában, akár felsőoktatás megújításában, akár a székházig ez a szakterület, ahhoz nemcsak a szakmának kellett megújulnia, hanem kellett olyan gondolkodók, szakpolitikuskok, politikusok, akikkel együtt, szövetségesként lehetett ezen az úton végigmenni. Én nagyon köszönöm neked, hogy benned szövetségesre találtunk szakállamtitkári szinten, és hálás vagyok érte, hogy egymásra találhattunk. És azt gondolom, hogy a teljes magyar közművelődés hálás lesz évtizedeken keresztül azért, hogy ezeket a kihívásokkal terhelt időszakokat nemcsak átvészeltük, hanem egy helyes szakmai, szakpolitikai és kultúrpolitikai választ találtunk a közművelődés megújításának kérdéseire. Köszönöm szépen az értékteremtő közös munkát, és hálásan köszönöm ezt a mai beszélgetést.

dr. H. P.: Szeretem az Alaptörvény kezdő és záró szavaival megerősíteni az emelkedett hangulatot. És most is ezzel szeretném zárni a beszélgetést: „Isten, áldd meg a magyart! Legyen béke, szabadság és egyetértés!”

DR. HOPPÁL PÉTER kultúrpolitikus, a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának egyetemi adjunktusa, Pécs és térsége országgyűlési képviselője, kulturális alapellátásért felelős miniszteri biztos, az Országgyűlés Kulturális Bizottságának alelnöke, volt kultúráért felelős államtitkár (2014–18), a kulturális alapellátás program elindítója.

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA közművelődési szakember, szakfelügyelő. 2012-ben kapta megbízását a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatói posztjának betöltésére. 2015. március 1-jétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős helyettes államtitkára. 2018 júniusától a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője. 2012-ben Bánffy Miklós-díjban részesült. A kultúra és a közművelődés területén elért kiemelkedő közösségépítő és közösség-szervező tevékenysége, valamint a Kulturális Közfoglalkoztatási Program és a kulturális alapellátás rendszerének kialakításában való odaadó és példaértékű munkája elismeréseként 2019. augusztus 20-án Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozat kitüntetését vehetett át.